

Ut foret incerto jam peritura mari.
Ipse Pater veræ fidei, pecorisque magister
Vix poterat propria delituisse domo.
Quid faciat? timido repetat si remige portum.
Certat in adversas ire magister aquas.
Deserat ipse ratem mediis Palinurus in undis?
Hoc prohibet sanctæ religionis amor.
Sed tandem rabidi defessus Marte Leonis
Cedit, et Etrusco vectus ab amne fugit.
Sic tamen interea lacrymis affatur obortis,
Quos dederat profugæ Christus inesse rati.
O socii adversa felices sorte futuri,
Dummodo siderei sint rata dicta Ducis.
Auxilium sancto, nisi sit spes victa, labori,
Fidite, cœlesti semper ab arce venit,
Maximus ille pater Gallorum gloria regni,
Cujus tam toto nomen in orbe micat:
Ille quidem lapsis poterit succurrere rebus,
Hæc requies longis sola reperta malis.
1300 Hunc etenim virtute Virum signisque po-
Quis nescit facili volvere regna manu? [tentem
Hic ego securo statuam sub sidere puppim,
Hic poterit placido tuta latere vado.
Nec mora, Thyrræno spumantibus æquore rostris
Excepit profugum Gallica terra ducem:
Sicque peragrato Gallorum limite summus
Cantida per silvas Pastor ad antra venit.
Occurrunt longo venientibus ordine Patres,
Prævia Christifera signa fuere crucis,
Pallentesque pio mulebant nubila cantu:
Talis in abjecto milite pompa fuit.
Hos Romanus eques nimium nimiumque beatos,
Quos videt in tanta degere pace, vocat.
Et modo continuis celebrata silentia claustris.
Et modo Parthenii laudat honoris opes.
Nil ibi quod rapida cuperet novus advena mente,
Nil nisi præcipui candor amoris erat,
Panis, poma, nuces, hortensisque herba, legumen,
Deliciæ adductis ista fuere viris.
Maximus interea Christi sua fata Sacerdos
Tam longæ causas exposuitque viæ.
Tunc Pater ipse sui veritus mandata magistri,
Acceptit profugæ vela tenenda ratis.
Non ego multiloquo septem tolerata per annos
Carmine fata notans singula quæque canam.
Nec referam longos quos pertulit ille labores,
Dum cuperet laceram composuisse fidem.
Summa sequar tantum celebris fastigia facti,
Atque inerit chartis exitus ipse meis.
Imperium tenuit Romano in culmine summum
Lotharius tanti tempore discidii.
Ille Virum merito sanctum celebrabat honore,
Congaudens lateri semper adesse suo.
Hunc adit, rogatque senex, ut fortibus armis.
Restituat patriæ sacra deosque suæ.
Annuit, et valido glomeratis agmine turmis,
Aggreditur sanctæ Rex pietatis iter.
Hinc precibus meritisque Pater Bernardus opimis,
Atque hinc Lotharii castra fuere ducis.

A Sic graditur summus Romana ad tecta Sacerdos.
Hinc atque hinc duplici tutus ab arce sedens.
Ventum erat ad summi celeberrima templa tonantis.
Vera loquar, facili sed graviora fide.
Non lituos, non castra duci, non bella movere,
Non opus ardentem conseruisse manum.
Unius, o felix, monachi reverentia tantum
Terruit audaces sæva per arma viros.
Ipse autem tanti fuerat qui turbinis auctor,
Audiit hos simili tristis ab ore sonos.
Petre, tuam subito licuit mihi scindere vitam,
Et Phlegæontæ præcipitare lacu:
Tu tamen, ut gemitu veniam merearis acerbo,
Tres tibi pro grandi munere sume dies.
Dicta fides sequitur: jam tertius ordine Titan.
B Fulserat, extremum clausit et ille diem.
Protinus expassis reserantur ovilia valvis,
Et refovent sparsos lata per arva greges.
Quod fuerat rabidi sancitum lege Leonis,
Dejecit hoc summa Præsul in Urbe sedens,
Jam poterant læti tractare negotia cives,
Et rigidam tandem vertere arator humum.
Omnibus hic igitur præcedit sub pace locatis,
Sanctus in optatos se tulit inde sinus.

CAPUT V.

*Bernardus, Romana Ecclesia felici pace donata, in
Galliam honorifice rediit: ibique sanctissimam
Domino animam reddidit.*

C Prætereo eximii tacitus miracula Patris,
Quæ fuerint longæ tempore facta viæ.
Felices etenim nimium nimiumque fuere,
Hospitio illustrem qui tenere virum:
Quique sacrum voluit populus retinere parentem,
Obvius in longas ibat ab urbe vias.
1301 Gaudia quisque novo gradiens testatur ami-
Occurritque pio virque, puerque seni. [ctu,
Luctus abijt, lætis resonat concentibus æther,
Festaque depositis artibus hospes agit.
Undique purpureos spargunt per compita flores,
Et redolent sacris thura perusta focis.
Perque vias pueri ramos stravere virentes,
Compita subjectis tecta fuere rogis.
D Sic quondam Solymis, inopem quem vexit asellus,
Excepit reducem grata caterva Deum.
At postquam optati consedit limine tandem,
Hospitii, plaudens undique turba ruit.
Undique turba ruit tanto glomerata tumultu,
Ut nequeat lassum limine ferre pedem
Tot quoque difficili languentia corpora morbo.
Obtulerant, facili restituenda manu.
Ut male vel modici fuerit data copia somni,
Nec tulerit properas mensa peracta dapes.
Sicque peragratis Gallorum finibus, Abbas
Contigit optato claustra beata pede.
Tunc nemora, et patrii lapidosa cacumina montis
Aspiceres domino plandere cuncta suo.
Utque solet multo non visam tempore matrem

Expetere, et plaudens basia ferre puer:
Sic hilares viso monachi pastore resultant;
Osculaque alternis dantque, feruntque genis.
Tunc, modo qui fuerat titulis super æthera vectus,
Cernere quem magni concupiere duces,
Ecce virum posito spectares præsule sanctum,
Sarcula jam manibus corripuisse sacris.
Et quibus ipse humeris lassus consederat orbis,
Cernitur in texto vimine ferre lutum.
Bis centum æthereo plaudebant agmina Regi,
Quæ bonus ex omni traxerat orbe Pater.
Hæc fuerant tanto populis celebrata favore,
Sic coluit sanctum virque, puerque gregem,
Totus ut ex illo resonans contenderet orbis,
Sacratum pariter detinuisse ducem.
Tunc Romana suo decoranda Antistite templa
Eugenium ex humili subripuere domo.
Tunc etiam innumera diversis partibus urbes
Inde sibi sacrum constituere caput.
Talibus acta viris nulla exagitante Charybdi,
Sancta super tenues cymba fluebat aquas.
Aurea jam posito currebant sæcula fastu,
Temporaque hæc nullis nigra fuere malis
Omnia divinas resonabant compita laudes,
Jam dabat angelicum terra fretumque melos.
Hæc tamen ante alias longe celeberrima valles,
Quam coluit magni duxque paterque gregis.
Jamque decem senos lustris properantibus annos
Clauserat extremo curva senecta pede,
Atque senescenti titubantia corpore membra,
Pondere continui fracta laboris erant
Nec tamen austeri laxavit frena senectus
Culminis, aut celeres sistere visa rotas.
Sed velut in viridi properebat sævius ævo,
Ut levis ad palmæ præmia currit equus.
Utque solet cantu modulos iterare canoro,
Dulcius ad mortis limina ductus olor:
Sic dedit ille sonos supremo in limite dulces,
Scriptaque decrepiti mira fuere senis.
Nam Pater æternos senio confectus amores,
Exposuitque sacris oscula lata modis.
Jamque instare videns cœlestis gaudia vitæ,
Imposuit vili languida membra thoro.
Grex bonus ingenuit, circumfusisque jacenti,
Talia sollicito murmure dicta dabat.
Ergone jam miseros, Pater o venerande, nepotes,
Fert animus medio deseruisse mari!
Quisnam igitur tristes, vel quis solabitur ægros
Pastor, et ætherei calcar amoris erit?
Quis, Pater, attonitos inopesque tuebitur agnos,
Ne lanient avido viscera dente lupi?
Quis poterit miseris nodos aperire latentes
Legis, et eloquii mystica verba sacri?
1302 Quis tunc torpentes animos, et frigida corda,
Curabitque levi vulnera, nostra manu?
Ah nimium properata tuæ cita tempora vitæ
Ah nimium lethi fata severa tui!
Quid juvat assiduis defessum vocibus, olim
Clavigerum nobis consuluisse Patrem,

A Ne quis forte suo populus pro præsule nostrum
Subriperet sancta calliditate caput:
Invida si nostros nimium populata labores,
Audet honoratum tollere Parca ducem?
Tu tamen, o facili nutu qui sidera torques,
Necte iterum vitæ fila resecta tuæ:
Ut cum fulta tuo fuerit domus ista labore,
Lætior acceptum cernat abire patrem.
Motus erat dictis senior, paulumque levatis
Luminibus, tenui rettulit ista sono:
Jam mihi summa quies, jam præmia læta parantur,
Dulcis adest tandem funeris hora mei.
Sed vos femineo quid funditis ore querelas?
Quid juvat immeritum detinuisse senem?
B Anne prius toties dixi mea funera vobis,
Ne subitus nimium læderet ossa dolor?
Christus, Olympiaca fuero cum sede locatus,
Auxilium nostro majus ab ore pluet.
Nunc meus hic luteo circumdatur aggere sensus,
Vix habet unde suas contueatur opes.
Vos tantum superi retinentes jussa Parentis,
Ite per arreptum religionis iter.
Non vos blandus honor, non vos labor improbus un-
Non revocet toto quidquid in orbe patet. [quam,
Quid mihi si lituos inter facilesque choreas,
Duxissent lætos tempora nostra dies?
Quid mihi præteriti prodessent gaudia fastus,
Urgerent stygias si modo ferre faces?
Sed tandem tremulum vocat in sua regna clientem
Christus, et hinc celeri me jubet irre pede.
C Vos igitur, fratres, nati, patresque valete,
Et mea sub memori condite dicta sinu.
Talia vix brevibus dederat mandata loquelis,
Saucia sollicito corda dolore levans.
Cum niveus lacrymas inter gemitusque suorum
Spiritus abjecto corpore celsus abijt.
Ipsa per aërios Virgo nitidissima tractus,
Visa est cœlestes ducere læta choros:
Purpureamque trahens animam super arce locavit
Empyrea, lateri composuitque suo.

CAPUT VI.

*Sanctus Bernardus non tantum antiquis heroibus, sed
christianis quoque martyribus jure optimo præ-
ponitur.*

D Hactenus excelsi mirabar Cæsaris arma,
Cui debet æthereum Martia Roma decus:
Annibalisque truce Romano in sanguine dextram,
Et Macedum clari gesta superba ducis.
Mirabar patria pro libertate furentes
Scipiadas, Decios, Emiliosque graves.
Nec minus ingenti decoratum laude fatebar,
Qui fortem rapido torruit igne manum.
Cuique dedit clarum generoso ex ordine nomen
Africa, quo felix consule Roma fuit.
Et qui sublicium tutatus pectore pontem.
In Tiberis rapidas desiliit actus aquas.
Quique Quirinalis posito modo consul aratro,
Arma triumphato victor ab hoste tulit.

Et qui vectus equo radians fulgentibus armis,
Se posuit scisso præcipitare foro.
Quique per adjunctas primævo in Marte catenas,
Ionias Tyrio sanguine tinxit aquas.
Illum etiam titulis rebar super æthera vectum,
Qui tenuit Phrygios obsidione lares,
Iliacosque inter proceres, qui Marte superbo,
Inclytus, Æmonio tractus ab axe perit.
Quique giganteo superavit robore monstra,
Unde Molorchæi signa leonis habet.
1303 Hos ego credideram nimium nimiumque
Qui tulerant forti nomen in astra inanum. [beatos,
Hos puer egregio simplex venerabar honore,
Cum legeret numeros prima juvenia leves.
Nunc si Bernardo veteris præconia famæ,
Conturbemque meo fortia facta seni,
Quæ modo Threicio fuerant celeberrima cantu,
Visa puellari nunc mihi digna sono:
Fama vetus taceat, cedant veterumque triumphi,
Christigenam meritis sollicitare virum.
His etenim fictæ fuerat virtutis imago,
Huic arete (157) pleno pectore vera fuit.
Hic Marti et Phœbo gelidis libamina saxis
Obtulit, hic vero candida corda Deo.
Illi terrificis domuerunt barbara bellis
Mœnia, et ingenti tecta superba manu:
Hic vada tartarei domuit Phlegetontis, et omnes
Spirituum steterant ad data jussa chori.
Hi varios celebri subierunt Marte labores.
Pro patria pulchrum succubuisse rati:
Hic tulit assidua gelidos sub morte dolores,
Discissam cupiens conciliare fidem.
Illis falsus honos et inanis gloria famæ,
Solut at huic Christi causa laboris amor.
Forte triumphatis illi regionibus, ampla
Thesaurus patriæ dona dedere suæ:
Hic autem miseros moriens dat habere nepotes
Munera quæ nullo sunt moritura die.
Munera, quæ mores instauravere pudicos,
Hæc sunt quæ sacra scripserat ille manu
Sed quid ego Herculeas Pygmæis carmine vires
Assimilo, et Phario flumina parva mari?
Optima mutato reoetam præconia cantu,
Et, Pater, exemplo te meliore canam,
Nam tibi cur vanos ausim conferre Quirites,
Qui major quovis martyre sanctus eras?
Grande quidem fuerat ferro flammisque necari,
Nec tamen æternam deseruisse fidem.
Majus opus summo versari in culmine rerum,
Nec tamen ulla animos ambitione premi.
Majus opus vitæ rigidum tenuisse cacumen
Semper, et angustum religionis iter.
Bellaque spirituum telis agitata malignis
Majus opus forti corde tulisse fuit.
Fulmineos alii mirentur martyris arcus,
Laurentique avido quos tulit ore rogos.

(157) Virtus.

A Vulnera Chrysoconi jacent, Paulique catenas,
Euphemiæque truci membra resecta manu.
Mirenturque graves sanctorum funere pœnas,
Bella, crucem, gladios, verbera, tela, faces:
Solut inexhausto mirabor corde labores,
Quos Pater æterno raptus amore tulit.
Nam, si Christigenum cædes, tormenta, labores,
Colligit, et fusi sanguinis omne decus;
Cedent cuncta oneri, quod pertulit ille, beato,
Lapsuram cupiens sustinuisse domum.
Namque alii lacera senserunt carne dolores,
Hic autem medio vulnera corde tulit.
Ergo animus quantum membris generosior ipsis.
Martyribus tantum celsior ille fuit.

CAPUT VII.

B Pulchra commendatio scriptorum seu librorum
sancti Bernardi.

Postquam sancta polos, cœlique decemplicis orbis
Transeat, itque novem Virgo parensque choros,
Æthereamque potens sociis spectantibus arcem,
Regna tenet nullo destituenda die:
Humanis nunquam precibus nostræque saluti
Defuit, aut luteas spernere visa domos:
Sed potius summi moderata est Principis iras,
Spiculaque in nostros ejaculanda lares.
Auxilium sceleri visa est præstare nefando.
Sæpius, atque humiles consiliasse reos.
Illa dedit miseris veniam, totumque per orbem
Illius ex miti depluit ore favor.

C **1304** Innumeros etiam populos vix ægra trahentes
Ossa fame, immodicas jussit habere dapes.
Cumque foret Latias pestis malejacta per urbes
Curavit stygiis ulcera missa vadis.
Illius optatos toties experta favores
Testis adest tanti Brixia nostra (158) boni:
Brixia » quæ quondam populis lacerata malignis
Turgebat, medica non audeunda manu;
Brixia, quæ capitis medio confecta gerebat
Ulcera, quæ subitæ causa fuere necis.
Nunc autem Mariæ precibus adjuncta triumphat,
Et peragit lætis otia grata choris.
Pulchraque præcipuum Mariæ testantia munus
Templa locat, Parii marmoris instar opus.
Hæc et plura parens Christi sanctissima nobis

D Contulit, in miseris officiosa preces.
Hoc tamen audenti liceat dixisse camœna,
Atque animi sensus exseruisse mei.
Humano nunquam generi, nostroque decori
Parthenice tantum muneris alma dedit,
Quantum grata suo nuper cum munere nobis
Protulit hæc brevibus scripta legenda notis.
Protulit ipsa quidem, proprio nam Diva clienti
Jussit, ut egregii quæreret orsa senis.
Jussit, et ecce novum fuerant quæ sparsa per orbem
Scripta, volens uno margine cuncta leges.
Scripta triumphales cœli reserantia valvas,
Scriptaque communi suscipienda manu.

(158) Hinc conjicere licet, Philotheum Brixiansem,
aut certe Italum fuisse.

Omnis namque datis ætas, sexusque libellis
Perfruitur, Latio si tamen ore sonat.
Quisquis ades, si forte tuæ tibi cura salutis,
Hæc fuerint animæ grandia dona tuæ.
Si cupis optata connubia ducere prole,
Atque maritali tradere colla jugo:
Hic potes egregios morum decerpere fructus
Qui tribuant nativis nomina rara tuis.
Si tamen eloqui tantum tibi cura nitentis,
Hic fuit eximio non Cicerone minor.
Quod si forte pio juvat indulgere labori,
Et populos Christi jussa docere rudes:
Hic documenta tibi varias spargenda per urbes
Collige, quæsitus hic meliora dabit.
Cum voluit placido demulsit pectora sensu,
Cum voluit rigido terruit ore reos.
Quod si cœlitibus juvat indulgere tuendis,
Tutius atque humili delituisse casa:
Hic tibi præcipuo semper venerandus honore
Auctor, et æterno dignus amore coli,
Hunc relegens summo lætus spatiabere cœlo,
Et poteris stygios tristis adire lacus.
Ante oculos nostri pinget tibi Principis ortus,
Et pastoralis numina nata domo

A Hinc atque hinc dulci resonat modulamine Jesus,
Et Maria illustri nomina culta sono.
Candidat tartareo statuisse ex hoste trophæa,
Anguigerumque docet dissecuisse caput.
Et quibus ille dolis miseros, quibus artibus alter
Decipiat pascens sancta per arva pecus.
Qui legit, expleri nequit, ardescitque legendo,
Et dolet assueti cum venit hora cibi.
Efficiunt animos aliorum scripta lumentes,
Et nimium sparsis luxuriare comis.
Hæc autem mundo Paraclitum in pectore condent,
Accendantque novis frigida corda focis.
Hæc tibi marmoreo lacrymas de pectore dulces
Elicient, animæ gaudia summâ volum.
B Denique cuncta novi veterisque volumina sensus
Solut hic eximia continet arte liber.
Hæc igitur toto, monachi, contendite cursu
Arripere et tacito condite dicta sinu:
Ut vos sidereum faciant conscendere culmen,
Cœlestesque inter regna tenere choros.
Vos quoque, Christigenæ, genus immortale, clientes,
Parthenicum medio figite corde senem:
Ut cœli terræque graves eliminet iras,
Et reseret clausi limina celsa poli.

NICOLAUS HACQUEVILLE

SACRI SENATUS PARISIENSIS PRÆSES ÆQUISSIMUS,

DE LAUDIBUS S. BERNARDI, ET SITU CLARÆ-VALLIS.

1305 Abdita vallis erat, mediis in montibus alto
Et nemore et viridi tunc adoperta rubo
Hanc Claram-Vallem merito dixere priores,
Mutarunt nomen, Vallis amara, tuum.
Quem licet umbrosi circumdant undique montes,
Nulla tamen toto clarior orbe fuit.
Hanc Alba irriguus mediam perlabitur amnis
Fons tibi perpetuo munere donat aquam.
Ad quam, dive pater, primum, Bernarde, colendam
Mitteris: illo jam tempore tantus eras.
Nondum difficilis juveniles liquerat annos
Mens tamen in tenera carne senilis erat.
Tunc fuit incultis hæc vallis consita dumis;
Tunc ibi non domitæ delituere feræ.
Ilo silvestres produxit tempore fructus:
Viticolæ nulli, nullus arator erat.
Nullæ hominum sedes, vetus hæc spelunca latronum:
Nullus in hac poterat carpere tutus iter.
At postquam Claram-Vallem, Bernarde, petisti,
Et statuis sedes fratribus ipse tuis:
Tunc subito, antiquam mutarunt omnia formam,
Aspera quæ fuerant, fertiliora facis.
Vallis et in medio cellas, Christique dicatam
Ecclesiam, adductis fratribus ædificas.
Instruis angelicam hos in terris ducere vitam,

C Psallere divinas nocte dieque preces.
Protinus immensum discurrit fama per orbem,
Bernardusque pater cuncta per ora volat.
Undique concurrunt pueri, juvenesque, senesque,
Flectere ad imperium colla superba tuum.
Non illos reinent matres, non mollior ætas,
Non timet austeras alba senecta vias.
Non illos remorantur opes, non denique vana
Quæ venit a clero sanguine nobilitas.
Ipseque mundanos spernens Henricus honores,
Cujus erat frater Gallica sceptra tenens:
Qui licet iste foret regali sanguine cretus,
Se tamen imperio subdidit ille tuo.
D Omnia regna tuo nutu, Bernarde, regebas
Tantum virtuti tunc adhibetur honos.
Si qua inter magnos fuerat discordia reges,
Omnia sunt voto conciliata tuo.
Tunc etiam insani rabies vesana Leonis
Vexabat rapidis dentibus Ecclesiam.
Sed tua pestiferas fregit prudentia vires,
Et finem tantis cladibus imposuit.
Testis Aquitanas regnans Guillelmus in urbes,
Dum, Bernarde, tuos concidit ante pedes,
Tu quoque fraternas acies dispergis in orbem,
Nullaque terra tuis fratribus absque patet.